

DESPRE ÎNȚELESUL NOȚIUNII DE „VIOLENȚĂ”, CA ACT DE PROVOCARE

ON THE MEANING OF THE NOTION OF "VIOLENCE", AS AN ACT OF PROVOCATION

Ion IFRIM, prof. univ., dr. abilitat,

Institutul de Cercetări Juridice

“Acad. Andrei Rădulescu”

al Academiei Române,

e-mail: ionut_ifrim24@yahoo.com; ion.ifrim@icj.ro

ORCID: 0000-0001-5624-917X

Summary

The judicial practice is sometimes confronted with the problem of defining the notion of "violence", in the sense of the provisions of Article 75 of the Romanian Penal Code. As is well known, the cited provision regulates three hypotheses that may give rise to the attenuating circumstance of provocation and, consequently, to the application of a differentiated regime of punishment of the offender. In analyzing the text of Art. 75 para. 1 Penal Code - two opinions can be formulated in relation to the meaning of the term "violence"; according to one of them, this notion must be understood as a physical act of violence, while according to the other, the cited provisions are also applicable to mental violence, i.e. threat. We will try to present the arguments in favor of each of these theories.

Keywords: *notion of violence, threat, legal circumstances; other violence, act of provocation.*

1. În reglementarea materiei circumstanțelor atenuante Codul penal român consacră în mod explicit împărțirea acestor circumstanțe în legale potrivit art. 75 alin. 1 din C.pen și judiciare (judecătorești) conform alin. 2 al art 75 din C. pen. român. O asemenea deosebire se face în mod explicit de legiuitor deoarece sunt prevăzute în mod distinct pe de o parte împrejurările care constituia circumstanțe prin însăși caracterizarea pe care le-o face legea penală, iar pe de altă parte împrejurările care pot constitui circumstanțe atenuate, dacă instanța le caracterizează ca atare pe baza legi. Prin urmare, împrejurările care constituie circumstanțe atenuante au de la lege recunoscut acest caracter, așa că, în privința lor, rolul instanței de judecată se reduce doar la a le constata existență. În mod firesc însă numărul împrejurărilor pe care legea le caracterizează ca circumstanțe atenuante este limitat, fiindcă legiuitorul n-a putut da o astfel de caracterizare decât unor împrejurări pe care le-a apreciat ca determinând totdeauna, indiferent de condiții, un grad mai redus de pericol social al faptei și o mai mică pericolozitate a făptuitorului. Potrivit dispozițiilor din art. 75 C. pen. împrejurările care constituie circumstanțe atenuante legale sunt: a) săvârșirea infracțiunii sub stăpânirea unei puternice tulburări sau emoții, determinată de o provocare din partea persoanei vătămate, produsă prin violență, printr-o atingere gravă a demnității persoanei sau printr-o altă acțiune ilicită gravă; b) depășirea limitelor legitimei apărări; c) depășirea limitelor stării de necesitate și d) acoperirea integrală a prejudiciului material cauzat prin infracțiune, în cursul urmăririi penale sau al judecării, până la primul termen de judecată, dacă făptuitorul nu a mai beneficiat de această circumstanță într-un interval de 5 ani anterior comiterii faptei. Circumstanța atenuantă nu se aplică în cazul săvârșirii următoarelor infracțiuni: contra persoanei, de furt calificat, tâlhărie, piraterie, fraude comise prin sisteme informatice și mijloace de plată electronice, ultraj, ultraj judiciar, purtare abuzivă, infracțiuni contra siguranței publice, infracțiuni contra sănătății publice, infracțiuni contra libertății religioase și respectului datorat persoanelor decedate, contra securității naționale, contra capacității de luptă a forțelor armate, infracțiunilor de genocid, contra umanității și de război, a infracțiunilor privind frontiera de stat a României, a infracțiunilor la legislația privind prevenirea și combaterea terorismului, a infracțiunilor de corupție, infracțiunilor asimilate infracțiunilor de corupție, a celor împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene, a infracțiunilor privitoare la nerespectarea regimului materiilor explozive, materialelor nucleare sau al altor materii radioactive, privind regimul juridic al drogurilor, privind regimul juridic al precursorilor de droguri, a celor privind spălarea banilor, privind activitățile aeronautice civile și cele care pot pune în pericol siguranța zborurilor și securitatea aeronautică, privind protecția martorilor, privind interzicerea organizațiilor și simbolurilor cu caracter fascist, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni contra păcii și omenirii, a celor privind traficul de organe, țesuturi sau celule de origine umană, privind prevenirea și combaterea pornografiei și a celor la regimul adopțiilor. Sfera de aplicațiune a acestor

circumstanțe este generală ele fiind posibile în cazul săvârșirii oricăror infracțiuni. Alături de oricare dintre împrejurările care constituie circumstanțele atenuante pot exista alte împrejurări pe care instanța le caracterizează pe baza legii, ca circumstanțe atenuante judiciare: a) eforturile depuse de infractor pentru înlăturarea sau diminuarea consecințelor infracțiunii și b) împrejurările legate de fapta comisă, care diminuează gravitatea infracțiunii sau pericolozitatea infractorului.

Dar pe când aceste din urmă pot să nu fie reținute ca atare de către instanță chiar dacă le-ar constata în realitate, cele dintâi odată constatate urmează să fie reținute în mod obligatoriu ca circumstanțe atenuante legale, fiindcă astfel s-ar nesocoti voința legii.

2. Așa cum am subliniat, legiuitorul nostru prevede ca primă circumstanță atenuantă legală împrejurarea că *făptuitorul a săvârșit infracțiunea sub stăpânirea unei puternice tulburări sau emoții determinată de o provocare produsă prin violență, printr-o gravă atingere adusă demnității persoanei sau prin altă acțiune ilicită gravă* (art. 75 lit. a, C. pen.). Din examinarea dispoziției legale rezultă că pentru existența provocării trebuie să fie îndeplinite trei condiții și anume: 1) infracțiune să fi fost săvârșită sub stăpânirea unei puternice tulburări sau emoții; 2) tulburarea sau emoția să fi fost determinate de o provocare din partea persoanei vătămate; 3) provocarea să fi fost produsă prin violență, printr-o atingere gravă a demnității persoanei sau prin altă acțiune ilicită gravă.

Pentru existența circumstanței este deci necesar să se constate că în momentul săvârșirii faptei infractorului se găsea într-o stare de puternică tulburare sufletească (*perturbatio animi*), adică într-o stare de surescitare sau încordare nervoasă extremă, de mânie sau indignare care îi cuprinde întreaga ființă, sau se afla într-o stare de emoție puternică. Existența acestei stări de tulburare sau de emoție puternică este esențială, fiindcă ea explică în cea mai mare măsură acțiunea făptuitorului și motivează totodată prevederea acestei împrejurări ca circumstanță atenuantă legală. Această stare de puternică tulburare sau emoție trebuie să fi avut drept cauză o provocare din partea persoanei vătămate. Dacă tulburarea sau emoția ar avea altă cauză decât provocarea din partea victimei nu s-ar putea vorbi de circumstanța atenuantă a provocării, chiar dacă împrejurarea ar putea fi reținută de instanță ca circumstanță atenuantă.

De asemenea, este necesar să se ca provoarea a fost produsă de victimă prin anumite acțiuni și anume fie prin violență, fie printr-o atingere gravă adusă demnității persoanei, fie prin altă acțiune ilicită gravă. De aici, s-ar putea deduce că, violența poate consta din orice act agresiv de natură să provoace o tulburare sufletească sau o emoție celui împotriva căruia este îndreptat.

Întrucât în dispoziția din art. 75 lit. a) se vorbește *de violență în general*, provocarea va putea fi produsă fie printr-o *violență fizică* (loviri sau acte provocatoare de constrângeri ori suferințe fizice, de vătămări ale integrității corporale sau sănătății), fie printr-o *violență psihică* (amenințare). De aceea, în acest caz, termenul violență poate fi înțeles numai ca violență fizică de vreme ce violența poate fi și psihică atunci când produce efecte asupra psihicului persoanei. De exemplu, în cazul circumstanței atenuante a provocării, o puternică tulburare sau emoție poate fi produsă nu numai prin loviri sau vătămări ale integrității corporale sau sănătății, dar și prin amenințări.

Unii autori sunt de părere că termenul *de violență* este folosit exclusiv în sensul de violență fizică și anume de atingerea materială adusă corpului persoanei, nu însă și în înțelesul de violență psihică, fiindcă ori de câte ori legiuitorul a înțeles să se refere la violența psihică, a folosit alături de termenul violență pe acela de amenințare (de exemplu: tâlhăria -...acela care fiind surprins în flagrant de furt întrebuințează „violență sau amenințare” în scopul de a păstra lucrul furat...; etc.). Termenul violență folosit în dispoziția din art. 75 lit. a) din C. pen. trebuie deci înțeles în sensul de violență fizică care poate constitui elementul material al vreuneia dintre infracțiunile prevăzute în art. 193, art. 194 din C.pen. etc.

În favoarea acestei *interpretări restrictive* există în primul rând un argument dedus din însăși formularea legii. Termenul de violență, într-o acțiune curentă și de largă circulație, este rezervată exclusiv acțiunilor fizice cu caracter violent brutal, aplicate asupra unei persoane. Mai mult încă, însăși expresia „*violență asupra persoanei*” utilizată de pildă, în textul art 193 C.pen conduce la ideea că se vizează o violență fizică. În sens etimologic, s-ar face referire la atingerea adusă integrității corporale iar un atare obiectiv nu se poate realiza, bineînțeles, decât printr-un act material de lovire sau bruscare a unei persoane. Primul argument în favoarea unei accepțiuni stricte a termenului de violență este întemeiat deci pe o analiză literară a textului.

După cum se poate remarca, atunci când a voit, legiuitorul a folosit ambii termeni, acordându-le valori echivalente sub aspectul consecințelor, dar semnificații deosebite. Ar fi evident deci că termenul violență nu se referă decât la violența fizică propriu-zisă, în timp ce violența psihică este desemnată prin termenul amenințare.

S-ar părea că cele două noțiuni au fost utilizate diferențiat, pe de o parte pentru că ele nu pot fi exprimate just într-un singur termen, iar pe de altă parte pentru că s-a urmărit să se dea efect juridic ambelor forme de violență. Din cele de mai sus s-ar desprinde așadar concluzia, *per a contrario*, că atunci când nu a fost utilizat decât unul din cei doi termeni aceasta s-a făcut tocmai cu intenția de a se restrânge aplicarea textului

la situația caracterizată, în sens propriu, prin acel termen. În consecință, prevederile art. 75 alin. 1 din C. pen. se referă numai la violența fizică, excluzând amenințarea. Această interpretare restrictivă ni se pare neîntemeiată [1, p. 143].

Considerăm că, în stabilirea exactă a noțiunilor utilizate în definirea unui concept juridic trebuie să prevaleze *examenul rațional* al dispoziției legale, raportat la economia și finalitatea acesteia – eventual completate cu elemente de interpretare istorică –, iar nu examenul literal. Ca atare, de vreme ce există puternice argumente deduse din interpretarea logică a textului, în sensul că *noțiunea de violență* din art. 75 alin. 1 din C. pen. include atât *violența fizică cât și pe cea psihică*, trebuie să se renunțe la concluzia impusă de analiza gramaticală, aceasta având o *valoare subsidiară*. De altfel, chiar mergând pe linia unei interpretări literale, un examen foarte strict al textului discutat nu impune cu certitudine ideea că el s-ar referi exclusiv la violență fizică. Într-adevăr, corelarea noțiunii de violență cu aceea de persoană își poate găsi la fel de bine explicația în împrejurarea că legiuitorul a vrut să precizeze că textul este incident exclusiv în situația când violența se exercită asupra persoanei, iar nu și asupra bunurilor. Reamintim că circumstanța provocării poate fi considerată, din anumite puncte de vedere, drept o formă de tranziție, intermediară către circumstanța depășirii limitelor legitimei apărări, în sensul că, presupune ca și aceasta, o acțiune ilicită inițială a victimei sau altei persoane, care condiționează riposta autorului. Or, tocmai pentru a se evita o eventuală confuzie și a determina exact în ce condiții intervine circumstanța legală a provocării, legiuitorul a urmărit să precizeze că, spre deosebire de legitima apărare, la care atacul poate purta și asupra bunurilor, în cazul provocării violența trebuie săvârșită exclusiv asupra persoanei.

Trebuie menționat și faptul că pentru a exista circumstanța atenuantă legală a provocării se cere ca fapta celui provocat, adică riposta la provocare, să fie îndreptată asupra persoanei care a săvârșit actul provocator, iar nu asupra altei persoane. Dacă însă actele de violență au fost săvârșite de mai mulți asupra aceleiași persoane va exista circumstanța provocării în caz de riposta împotriva oricăruia din grup.

Urmează în continuare să examinăm motivele care ar justifica *acceptarea sensului larg*, general – în cadrul dispozițiilor art. 75 alin. 1 C. pen. al *noțiunii de violență*.

În primul rând nu există nicio rațiune – în raport de finalitatea legii – pentru a se exclude de la beneficiul circumstanței provocării o persoană care a acționat sub imperiul unei amenințări. O acțiune de amenințare considerată în raport cu prevederile art. 206 C. pen. poate fi la fel de gravă ca și o acțiune de lovire. Concludent în acest sens este regimul legal de sancționare, care exprimă pericolul social obiectiv al unei infracțiuni: limitele pedepsei prevăzute de lege pentru infracțiunea de amenințare sunt asemănătoare aceloră prevăzute de art. 193 din C. pen., pentru lovirea simplă. În plus, trebuie reținut că, în anume condiții, și injuriile, care constituie netăgăduit o manifestare antisocială de mai mică gravitate decât amenințarea, justifică recunoașterea circumstanței atenuante legale a provocării.

Pe de altă parte, violența psihică poate da loc, prin natura specifică a efectelor ei, aceluiași consecințe pe care le determină în psihicul unei persoane injuriile orale grave sau lovirile, adică poate să creeze o stare de emoție, tulburare, care să declanșeze o reacțiune din partea celui provocat. Deci, în genere, pentru existența circumstanței atenuante legale a provocării este necesar să se stabilească că faptul provocator, în oricare dintre modalitățile examinate, a determinat la făptuitor o stare de puternică tulburare sufletească sau emoție. Dacă fapta săvârșită de persoana vătămată nu a determinat o tulburare psihică puternică sau o emoție, nu poate exista provocare. [2, p. 76].

Prin violență psihică (amenințare), ca act de provocare, se înțelege orice acțiune prin care i se inspiră unei persoane temerea că ea sau altă persoană se găsește expusă unui pericol iminent. O condiție esențială pentru ca violența psihică să constituie act de provocare este aceea ca amenințarea să privească săvârșirea unei infracțiuni sau cauzarea unui prejudiciu.

Din punct de vedere subiectiv, actul provocator este comis de victimă în principiu cu intenție, adică cunoscând caracterul provocator. Tulburarea sufletească sau emoția puternică, care acuză în parte reacția făptuitorului, se datorește caracterului agresiv, ofensator, vădit nedrept al actului provocator, ceea ce presupune, în genere, intenția victimei de a provoca.

În teoria dreptului penal [3, p. 111] s-a admis însă că, întrucât temeiul pentru considerarea provocării ca circumstanță atenuantă legală îl constituie existența tulburării sufletești sau emoției puternice produsă prin fapta ilicită a victimei, este suficient să se constate că făptuitorul s-a aflat într-adevăr într-o astfel de stare în momentul săvârșirii infracțiunii și că starea a fost produsă de fapta victimei, indiferent dacă aceasta acționase cu intenție sau din culpă. Se admite deci că violența sau altă acțiune ilicită gravă a victimei poate constitui un act provocator, chiar atunci când a fost săvârșită din culpă.

Într-adevăr, cel față de care se comite o faptă care i-a cauzat o tulburare sau emoții puternice nu are posibilitatea de a-și da imediat seama de aspectul psihic al comportării autorului faptei. Ceva mai mult, chiar o culpă vizibilă poate fi rezultatul unei comportări profund jignitoare și deci provocatoare de tulburare sau

emoție. Ar fi nedrept într-o astfel de situație ca infractorul să nu beneficieze totuși de circumstanța atenuantă legală a provocării. Criteriul exact trebuie deci să rămână acela al existenței unei puternice tulburări sau emoții determinată de fapta comisă de victimă (violență, atingere gravă a demnității, altă acțiune ilicită gravă) indiferent dacă ulterior se constată că fapta a fost săvârșită din culpă. Această împrejurare va ușura răspunderea provocatorului pentru fapta comisă de el sau va înlătura răspunderea lui atunci când fapta din culpă nu este sancționată, însă nu va lipsi pe cel care a suferit provocarea de beneficiul circumstanței atenuante. Nu va exista însă provocarea atunci când culpa victimei în săvârșirea faptei este evidentă și scuizabilă, când făptuitorul și-a dat seama că victima a acționat din culpă sau fortuit. Mai mult decât atât, în practica noastră judiciară s-a considerat că nu există provocare prin atingere gravă adusă demnității dacă victima și-a retras imediat afirmațiile făcute și și-a cerut scuze. De asemenea, nu există provocare atunci când actul provocator este comis de un iresponsabil cunoscut ca atare de făptuitor. Prin urmare, existența unui act provocator al victimei nu justifică orice fel de ripostă a celui provocat. Cu toate că legea nu cere să existe proporție între actul provocator și actul ripostă, o asemenea cerință se impune în mod indirect. Nu s-ar putea vorbi de circumstanța atenuantă a provocării în cazul în care riposta făptuitorului a fost vădit exagerată față de tulburarea pe care i-a provocat-o victima prin fapta sa. O astfel de reacție nu-și găsește explicația în tulburarea sau emoția puternică, ci mai curând într-un sentiment de răzbunare care nu numai că nu poate constitui o circumstanță atenuantă, dar poate fi apreciat ca o circumstanță agravantă.

În ce privește succesiunea de timp a actului provocator și a ripostei este unanim admis în literatura juridică că nu este necesar ca actul ripostă să urmeze imediat actului provocator. Întrucât ceea ce interesează pentru existența circumstanței atenuante a provocării este starea de puternică tulburare sau emoție în care acționează făptuitorul, esențial este ca aceasta să fi săvârșit fapta într-adevăr sub stăpânirea acestei tulburări sau emoții, chiar dacă riposta a avut loc la un oarecare interval de la săvârșirea actului provocator. Aceasta înseamnă că, trebuie să se constate totdeauna existența legăturii de cauzalitate dintre actul provocator al victimei și tulburarea sau emoția puternică produsă de aceasta, și că această stare dăinuie în momentul săvârșirii infracțiunii.

Provocarea fiind o circumstanță atenuantă legală, cel provocat se pedepsește mai blând. Provocatul nu este el cauza principală a infracțiunii, ci provocatorul. Cu toate acestea, infracțiunea săvârșită în stare de provocare fiind un fel de pedeapsă pe care provocatul o aplică provocatorului, riposta nu constituie un drept, ca în cazul legitimei apărări, deoarece societatea și-a rezervat dreptul de a pedepsi, de a împărți dreptatea. În caz de provocare legea numai micșorează pedeapsa, diminuând în proporții prestabilite pedeapsa legală a infracțiunii comise.

Cu alte cuvinte din moment ce amenințarea este o manifestare aptă să determine o stare psihică specială, favorizând riposta din partea celui amenințat, înseamnă că subzistă toate rațiunile ce au stat la baza reglementării din art. 75 din C. pen. și, ca atare, nu se vede nici un motiv temeinic pentru care amenințarea ar fi exclusă din categoria actelor de provocare.

Un alt argument în favoarea aceluiași punct de vedere poate fi dedus din analiza sensului și economiei dispozițiilor art. 193 alin.1 din C. pen. Este neîndoios că forma tipică și obișnuită sub care se manifestă violența fizică o constituie actul de lovire. Practic există rare situații în care manifestările de violență să nu îmbrace această formă. Prin urmare, sfera noțiunii de violență, astfel cum este utilizată în textul citat, se suprapune aproape până la identitate – din punctul de vedere al consecințelor practice – cu sfera noțiunii de lovire. Pornind de la această premisă și dezvoltând logic raționamentul, ar urma să considerăm că redactarea art. 193 din C. pen. este improprie, termenul de violență apărând în raport cu termenul de lovire, care-l precede, golit de conținut. Așadar, cum legiuitorul nu a putut utiliza o formulare cvasi-pleonastică, nu rămâne decât să se tragă concluzia că în realitate s-a urmărit să se dea termenului de violență accepția sa largă.

În literatura juridică s-a exprimat, de asemenea, opinia [3, p. 487] că în cadrul dispozițiilor art. 75 alin 1 din C. pr. pen. *noțiunea de violență are ambele sensuri*. O atare interpretare se situează pe linia definiției tradiționale a noțiunii de violență și este în același timp, conformă unei definiții logice a acestui termen. Astfel, în literatura mai veche s-a susținut că în cazul în care „amenințarea implică un pericol iminent, de exemplu dacă se face cu arme, ea poate constitui o circumstanță” [4, p. 247]. (a provocării, nota noastră). Este de observat că la data când a fost formulată această opinie dreptul pozitiv în vigoare nu prevede existența circumstanței provocării și în caz de injurii, (o atingere gravă a demnității) iar instanțele de judecată, ca și literatura juridică, contestau posibilitatea interpretării extensive a dispozițiilor legale (prin considerarea și a injuriilor ca acte de provocare).

În teoria juridică recentă (George Antoniu, Tudorel Toader) problema nu a fost analizată pe larg, însă atunci când a constituit totuși obiect de discuție, s-a exprimat opinia că noțiunii de violență trebuie să i se atribuie ambele accepțiuni. În acest sens, pornindu-se de la constatarea că legea nu face distincție între violență fizică și cea psihică (amenințare), s-a conchis că atât una cât și cealaltă pot constitui acte de provocare. În doctrina străină, de asemenea, s-a exprimat aceeași opinie. Astfel un autor francez, comentând dispozițiile Codului penal francez, considera că atunci când injuriile – care în sistemul Codului penal francez nu justifică recunoașterea provocării – sunt „însoțite

de gesturi sau amenințări cu arma”, ele constituie acte de provocare. [5, p. 506]. Aceeași concluzie pare a se desprinde și dintr-o lucrare a altor autori francezi, care, delimitând întinderea actelor de provocare, exclud din sfera acestora numai simplele injurii verbale iar nu amenințarea [6, p. 336].

Singurul argument serios care ar rămâne împotriva celei de-a doua teze este cel dedus din interpretarea comparativă a dispozițiilor din partea specială a Codului penal cu prevederile art. 193 din C. pen. Pe marginea acestui argument se pot face însă unele observații care, dacă nu îl anulează total, sunt totuși de natură să diminueze valoarea concluziei.

Am arătat că împotriva accepției largi a expresiei de violență s-ar putea aduce argumentul că atunci când legiuitorul a vrut să se refere și la violența psihică a spus-o expres; acolo unde nu a procedat astfel a făcut-o tocmai pentru că a dorit să nu fie luată în considerare și amenințarea. Acest argument ar fi, fără îndoială, puternic dacă s-ar putea dovedi că în toate cazurile în care se referă la violență formularea legii este perfectă, oglindind exact ceea ce s-a urmărit. Or, nu este tocmai așa. După cum s-a mai demonstrat, termenul de violență acoperă – și teoretic excede într-o oarecare măsură – sfera noțiunii de lovire. Iată deci că formularea folosită chiar în art. 193 alin. 1 din C. pen. – care vorbește de „lovire sau violență” – este în această măsură inadvertentă, ceea ce arată că nu întotdeauna dispozițiile legale conțin o reglementare unitară și coordonată cu privire la noțiunea de violență. În această situație, din moment ce formularea textelor comparate nu corespunde în toate cazurile, s-ar putea afirma, la fel de bine, că sensul atribuit în realitate de legiuitor noțiunii de violență este cel ce rezultă din analiza logică a dispozițiilor art. 193 din C. pen. – adică violență fizică și psihică – și că utilizarea formulei „violență și amenințare” nu ar reprezenta decât repetarea aceleiași noțiuni în termeni diferiți.

3. În urma acestor observații, credem că se impun unele concluzii:

Termenul de „violență” are necontestat, oricare ar fi contextul în care este plasat, sensul unei acțiuni fizice de violentare a unei persoane. El prezintă însă în același timp și sensul de violență, adică de amenințare, iar această ultimă accepțiune trebuie reținută ori de câte ori nu s-ar face vreo rezervă, printr-o dispoziție expresă, cu privire la folosirea ei. În consecință, concluzia că același cuvânt ar avea două înțelesuri, distincte, după cum este plasat în partea specială sau în partea generală a codului, nu ni se pare justificată.

Ținându-se seama atât de această observație, cât și de diferența ce există totuși între dispozițiile art. 75 alin. 1 C. pen. și textele din partea specială a codului, care definesc conținutul unor infracțiuni, referitor la modul în care este utilizată în contextul redactării expresia de violență, se impune constatarea că într-una sau în celelalte formulări s-a pus accentul cu precădere pe o accepțiune a cuvântului respectiv, fără însă a se exclude cel de-a doilea sens. Prin urmare, textul din partea generală și cele din partea specială nu sunt inadvertente și nici nu conțin formulări improprii.

În realitate legiuitorul a urmărit numai să fie foarte explicit și a riscat repetarea unei noțiuni doar pentru a da mai multă autoritate ideii formulate. Redactarea s-a acomodat scopului urmărit prin fiecare din textele respective, ținând seama de materia reglementată și valoarea sa de aplicare. Astfel, dacă în unele texte din partea specială s-a adăugat pe lângă termenul de violență și acela de amenințare, deși nu era absolut indispensabil, precizarea s-a făcut, fără îndoială, în intenția de a se da o definiție completă, cu atât mai necesară cu cât era vorba de descrierea elementelor constitutive sau agravante ale unei infracțiuni.

Nevoia acestei precizii suplimentare nu s-a făcut însă probabil la fel de simțită și în cazul reglementării din art. 193 alin. 1 din C. pen., apreciindu-se că, din moment ce lovirile simple și chiar injuriile orale pot constitui elemente de provocare, ar fi nefiresc ca amenințarea – o manifestare aptă prin natura ei să determine cel puțin în aceeași măsură riposta celui față de care se exercită – să fie exclusă din categoria actelor de provocare.

De asemenea, ar fi de altfel util, de *lege ferenda* ca termenul de *violență* cu cele două sensuri să fie prevăzut de legiuitor, în Titlulul X – Înțelesul unor termeni sau expresii în legea penală, făcându-l explicit și univoc.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Grigoraș, Justin. *Individualizarea pedepsei*, București, Ed. Științifică, 1969, p. 143 și urm.
2. Antoniu, George; Papadopol, Vasile; Popovici, Mihai; Ștefănescu, Bogdan. *Îndrumările date de Plenul Tribunalului Suprem și noua legislație penală*, București, Editura Științifică, 1971, p. 76.
3. Antoniu, George; Toader, Tudorel (coordonatori), Ifrim, Ion et.al. *Explicațiile noului cod penal*, vol II, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 111.
4. Dongoroz, Vintilă și colab. *Explicații teoretice ale codului penal român*, vol. III, Editura Academiei Române București, 1971, p. 487.
5. Tanoviceanu, I. *Tratat de drept și procedură penală*, ed. II-a, vol. 2, București, 1925, p. 247.
6. Antoniu, George; Toader, Tudorel. op.cit.p. 109.
7. Bouzat, P. *Traité de droit penal et de criminologie* (Tratat de drept penal și de criminologie), Paris, vol. I, p. 506.
8. Levasseur, G.; Ștefani, G. *Droit penal general* (Drept penal general), Paris, 1964, p. 336.